

Мабуть, кожен бачив відомі на всю Україну пам'ятники – княгині Ользі та Ярославу Мудрому з макетом Софії Київської - у Києві, Тарасу Шевченку - в Полтаві та Ромнах. Але не всі знають, що ці відомі твори мистецтва спроектовані одним і тим же автором – нашим земляком – скульптором, кінорежисером, драматургом, народним артистом УРСР Іваном Петровичем Кавалерідзе. Днями в обласному художньому музеї ім. Н. Онацького відкрилася виставка, присвячена 125-й річниці від дня його народження.

Наталія ІСПИЧУК
«СУМЩИНА»

«...ТРИГОЛОВИЙ ГЕНІЙ»

У велике мистецтво він увійшов як талановитий художник-новатор, який стояв біля витоків українського авангарду в скульптурній пластиці, звертаючись то до конструктивізму, то до імпресіоністичних прийомів, поєднуючи їх із традиційним реалістичним вирішенням. Він був митцем, який своїм світосприйняттям і творчістю випереджав час, а відтак, не вписувався у суворо визначені ідеологічні рамки тогочасного режиму.

В інтерв'ю одному з провідних українських газетних видань біограф Івана Петровича, його близький родич, директор Музею-майстерні Кавалерідзе Ростислав Синько говорив про нього: «Іван Кавалерідзе – такий собі «триголовий геній». Він і скульптор, і режисер, і драматург. За життя був членом усіх трьох спілок. Але ніколи не був кінорежисером серед скульпторів і скульптором серед режисерів. Тому деякі художники про нього казали: «Якби ми пішли у своїй справі шляхом Кавалерідзе, то давно були б у контексті світового мистецтва...»

Український Прометей

На виставці у художньому музеї представлено до сорока експонатів. Серед них проекти його відомих пам'ятників, портрети визначних діячів науки і культури, особисті речі митця. За словами наукового співробітника музею Ганни Дужої, всього у фондах музею зберігається близько п'ятисот експонатів.

Михайло Врубель (барельєф)

- Головний герой скульптора – український народ, - розповіла Ганна Дужа. - Черпав Іван Петрович також образи для своїх робіт і серед творчої інтелігенції: письменники, художники, актори були втілені ним у скульптурних роботах. Його різноплановий талант виявив себе у серії портретів Тараса Шевченка, Григорія Сковороди, Максима Горького, Федора Шаляпіна, Михайла Врубеля та психологічно загострених образів у різно лаконічних композиціях - «Святослав у бою» та інші.

Пам'ятники І. Кавалерідзе стали першим зразком українського авангарду в пластиці. Монументи Артему в Бахмуті (1924) і Слов'яногорську (1927), Т. Шевченку в Полтаві (1925) і Сумах (1926) (не зберігся до сьогодні – авт.) не мають аналогів у вітчизняному мистецтві.

Уже на схилі літ він завершив вражаючі станкові скульптури: «Початок», «Вірність», «Бунт», «Мільйон років», «Отче наш», у яких втілює роздуми про силу та нездоланність людського духу.

Непростим було життя «інакшого» митця. Уже той факт, що на відкриття пам'ятника княгині Ользі Івана Кавалерідзе «забули» запросити, говорить про його негідність режиму.

Федір Шаляпін у ролі Дон Кіхота

- Коли життєві негаразди, звинувачення у формалізмі досягли апогею, - розповіли працівники музею, - І. Кавалерідзе створив свій напрочуд виразний і промовистий автопортрет – скульптуру «Журавлі летять...». Це постаць

І. Кавалерідзе. Автопортрет

скаліченої і понівеченої людини, яка не втратила жаги до життя. Обіпершись на палицю, чоловік дивиться в небо на літ птахів. І хоч тіло його вкрай виснажене, душа прагне краси і дії.

- Летять журавлі, повертаються з теплих країв, - зазначила, коментуючи скульптуру, Ганна Дужа, - вони сповіщають про прихід весни, оновлення. І у цього чоловіка теж відроджується надія на краще.

Експозицією проектів багатьох пам'ятників та зразків станкової практики на виставці доповню-

Проект пам'ятника Тарасу Шевченку для Сум

ють експонати меморіального фонду – документи, особисті речі, світлини та живописні етюдні І. П. Кавалерідзе.

Назва виставки - «Український Прометей» - досить символічна і неоднозначна. У 1935 році Іван Кавалерідзе створив фільм «Прометей», який викликав гнівну реакцію Сталіна. У «Прометейі» є моменти, де у невідомому світлі представлена радянська імперія. У результаті Кавалерідзе забороняють працювати з молоддю і радять знімати кіноопери. На жаль, це далеко не перша і не остання заборона і «порада» у житті нашого земляка. Івана Кавалерідзе, як і відомого титана, що не день карали, «в'їдалися йому в печінку» за те, що не плазував перед сильними світу цього, а вболівав за людей. Тому і Прометей він – наш, український, титан із неабияким талантом, мужністю і стійкістю.

Фото Володимира КОВАЛЕНКА